

Alegerile locale generale 2023: Constatările și Recomandările Misiunii Promo-LEX

Alegerile locale generale din 5 (19) noiembrie 2023 au demonstrat că legislația electorală, aplicată în premieră, mai trebuie îmbunătățită, dar și că modificarea cadrului legal, în perioada electorală, afectează corectitudinea, transparența, previzibilitatea și integritatea procesului electoral. Lecțiile de învățat ale scrutinului local au fost abordate [în cadrul unei mese rotunde](#), organizată de Promo-LEX, la care au participat reprezentanți ai organelor electorale, ai altor instituții relevante, formațiunilor politice, instanțelor judecătorești și ai organizațiilor societății civile.

Prezentând principalele constatări și recomandări ale Misiunii de Observare (MO), analiștii Promo-LEX au subliniat că alegerile au avut loc într-un context politic, intern și

extern, dificil, modelat de mai multe fenomene (agresiunea militară împotriva Ucrainei și războiul hibrid al Federației Ruse în Republica Moldova; declararea, în premieră, în Republica Moldova, a neconstituționalității unui partid politic, „migrația” politică a primarilor etc.) care au influențat desfășurarea scrutinului.

MO Promo-LEX a apreciat, în general, pozitiv activitatea organelor electorale în administrarea și desfășurarea scrutinului. CEC a făcut față atribuțiilor deținute, chiar dacă acestea au fost mai mari în contextul noii legislații electorale. Instituția s-a confruntat însă și cu unele provocări, între care: insuficiența resurselor umane; ajustarea cu întârziere a cadrului normativ la prevederile Codului electoral, realizarea procedurii de certificare a noilor funcționari electorali; prelucrarea și publicarea în termen a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale, dar și a contestațiilor, sesizărilor depuse de actorii electorali. Volumul mare de lucru atribuit organelor electorale inferioare, și în special CECE I, care pe alocuri, pare să fi depășit capacitățile deținute, au creat dificultăți în gestionarea procesului electoral.

Modificarea regulilor de joc în timpul jocului

Desfășurarea scrutinului în perioada stării de urgență și prin modificarea Codului Electoral, efectuată în perioada electorală, inclusiv urmare a declarării neconstituționalității unui partid politic pe motiv de finanțare netransparentă și ilegală, a generat o serie de incertitudini care necesită a fi abordate în contextul viitoarelor scrutine.

Deși partidul declarat neconstituțional a fost radiat, frunțașii acestuia au continuat să se implice în campania electorală prin intermediul altor partide reanimate în ajun de alegeri sau candidați independenți. Aprobarea modificărilor la cadrul legal existent, inclusiv prin implicarea, contrar

principiului securității juridice, a Comisiei pentru Situații Excepționale în restricționarea dreptului de a fi ales și în anularea înregistrării unor candidați, a avut un impact negativ asupra corectitudinii procesului electoral și asupra drepturilor de a alege și a fi ales. Aceste circumstanțe au creat incertitudini pentru alegători, organe electorale și concurenți electorali, iar transparența și previzibilitatea procesului electoral a fost afectată.

Amintim că potrivit Codului de bune practici în materie electorală, stabilitatea legislației electorale este una dintre condițiile fundamentale ale unui stat democratic bazat pe preeminența dreptului, fiind totodată un element important al credibilității procesului electoral. Promo-LEX recomandă Parlamentului să se abțină de la aprobarea modificărilor legislației electorale în perioada electorală sau dacă există circumstanțe obiective ce determină amendarea, aplicarea legii să fie stabilită pentru scrutinele ulterioare. Totodată, subliniem că pentru asigurarea unui proces electoral corect, în care se asigură egalitatea de șanse a concurenților electorali, drepturile de a alege și a fi ales, intervenția Comisiei Situații Excepționale este inadmisibilă.

Promo-LEX a constatat și alte probleme legale care nu sunt reglementate suficient în noua legislație electorală și necesită a fi soluționate. Acestea se referă, între altele, la: incertitudini privind aplicarea restricției asupra dreptului de a fi ales pentru persoanele private de dreptul de a ocupa funcții de răspundere; susținerea concurenților electorali de către alți subiecți decât cei care i-au desemnat; condițiile anulării înregistrării unor concurenți electorali și transferul de imagine de la un partid politic declarat neconstituțional către un partid politic înscris în cursa electorală; efectuarea controlului constituționalității prevederilor în materie electorală; tergiversarea soluționării litigiilor electorale prin ridicarea excepției de neconstituționalitate.

Finanțarea ilegală și utilizarea abuzivă a resurselor administrative

Printre încălcările cele mai grave în campanie, în opinia Promo-LEX, rămân a fi utilizarea abuzivă a resurselor administrative și finanțarea ilegală. Deși legislația electorală și cea conexasă a fost înăspriată în domeniu, nu se atestă o diminuare accentuată a numărului de cazuri, comparativ cu ultimele alegeri locale generale, din 2019.

MO Promo-LEX a constatat 185 de cazuri de utilizare abuzivă a resurselor administrative, în special fiind vorba despre: implicarea în activitățile de campanie a persoanelor care dețin funcții publice (61), organizarea întrunirilor electorale în cadrul instituțiilor publice, cu angajații instituțiilor respective, în timpul orelor de lucru ale acestora (56) și atribuirea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrările/serviciile de uz public efectuate din bani publici (41).

Observatorii Promo-LEX au identificat și cel puțin 8 cazuri ce pot fi calificate drept oferire de cadouri cu tentă electorală. În același timp, potrivit organelor de securitate și a celor de drept, a fost vorba și de un caz de corupere electorală sistemică atât a candidaților, cât și a alegătorilor, care provocat anularea înregistrării candidaților desemnați de PȘ în toate circumscriptiile electorale.

Raportarea finanțării campaniei mai transparentă

Noua legislație electorală a fortificat rolul CEC în supravegherea și controlul finanțării campaniilor electorale. În același timp, deși noul Cod electoral pare să faciliteze procesul de deschidere a contului „Fond electoral”, similar scrutinelor electorale anterioare, mai multe partide politice au informat despre refuzul băncilor comerciale de a deschide acest cont.

Aprobarea întârziată a cadrului normativ relevant pare să fi creat dificultăți concurenților la completarea și prezentarea rapoartelor. Cu toate acestea, MO Promo-LEX a constatat un grad relativ înalt de prezentare a rapoartelor financiare din partea concurenților la CEC. În același timp, depunerea de către candidații independenți (CI) a rapoartelor la CEC rămâne a fi lacunară, însă mai transparentă, decât la alegerile locale precedente.

Din 36 formațiuni politice care au desemnat candidați, cel puțin câte un raport privind finanțarea campaniei electorale au fost depuse de 32 formațiuni politice, iar 27 au prezentat rapoartele financiare săptămânale/informații corespunzătoare, inclusiv raportul final. Dacă în primele etape CEC nu reușea să publice în termene legale rapoartele, pe parcurs procesul s-a îmbunătățit. Potrivit rapoartelor depuse, sursele principale de finanțare sunt veniturile acumulate de la persoane fizice (donații) – 51% și mijloacele proprii din conturile partidelor politice (34%).

În rezultatul monitorizării civice, MO Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate în valoare de cel puțin 4.743.455 de lei. Cele mai multe cheltuieli neraportate au fost estimate pentru PȘ (38%), urmat de PSRM (16%) și PR (12%). Cheltuielile neraportate au constituit 13% din totalul celor raportate. Ponderea lor a scăzut comparativ cu precedentele trei scrutine naționale (ponderea cheltuielilor neraportate din totalul celor raportate la parlamentarele din 2021 a fost de 32; la prezidențiale 2020 – 39% și la locale 2019 – 31%).

Deși transparența finanțării campaniei electorale se pare că a fost mai ridicată considerăm, totuși, că aceasta rămâne a fi una redusă și necesită în continuare o atenție sporită. La fel, reiterăm recomandarea de a completa Codul electoral cu prevederi ce ar reglementa mai eficient finanțarea politică și electorală de către „părți terțe”.

Mai puțin discurs de ură, decât la parlamentare și

prezidențiale

Nivelul de utilizare a discursului de ură în alegerile locale generale 2023 (102 cazuri) a fost mult mai redus față de alegerile parlamentare 2021 (299 de cazuri) și prezidențiale 2020 (448 de cazuri), dar a rămas la nivelul celui din precedentul scrutin local 2019 (101 cazuri în 2019). Principalele surse de răspândire a discursului de ură au rămas rețelele de socializare (54 de cazuri) și mass-media (34 de cazuri).

În continuare, discursul de ură a fost utilizat preponderent de către bărbați (89 de cazuri), cu vârsta cuprinsă între 35-50 de ani (72 de cazuri). Criteriile care cel mai des au stat la baza discursurilor de ură au fost „apartenența politică” (69 de cazuri), „sex/gen” (37 de cazuri), „sănătate” (27 de cazuri), „activitate profesională” (11 cazuri) și „orientare sexuală/identitate de gen” (11 cazuri). Din numărul total de autori ai discursului de ură, 53% au fost competitori electorali și politicieni. Persoanele LGBTQI au rămas ținta celor mai agresive forme ale discursului de ură. Statutul civil, rolurile de gen, aspectul fizic ș.a. au stat la baza discursurilor sexiste îndreptate în special împotriva femeilor.

Promo-LEX constată o dinamică pozitivă în ceea ce privește reacția autorităților publice față de discursul de ură în contextul alegerilor locale generale 2023. Numărul plângerilor înregistrate și documentarea presupuselor cazuri de discurs de ură este în creștere față de ultimii patru ani.

Toate constatările și recomandările Misiunii Promo-LEX de observare a alegerilor locale generale 2023 sunt prezentate în **RAPORTUL FINAL**, care poate fi accesat **aici**.

Raportul și comunicatul au fost elaborate în cadrul Misiunii de observare a alegerilor locale generale din 5 (19) noiembrie 2023, desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar

al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate” și al Uniunii Europene prin Proiectul „Consolidarea cadrului legislativ electoral și evaluarea implementării acestuia în timpul alegerilor locale generale din 2023”.